

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 18 czerwca 2026 r.

Pozycja 72

POSTANOWIENIE

z dnia 19 maja 2026 r.

Sygn. akt SK 16/25

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Bartłomiej Sochański – przewodniczący
Stanisław Piotrowicz
Wojciech Sych – sprawozdawca
Rafał Wojciechowski
Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 maja 2026 r., skargi konstytucyjnej R.Z. i T.Z. o zbadanie zgodności:

art. 292 w związku z art. 172, art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.) w zakresie, w jakim „stanowią one podstawę prawną nabycia w drodze zasiedzenia przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści[ą] służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa”, z art. 64 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1, art. 21 ust. 1 i art. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 21 czerwca 2023 r. R.Z. i T.Z. (dalej: skarżący) wnieśli o stwierdzenie, że art. 292 w związku z art. 172, art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; dalej: k.c.) w zakresie, w jakim „stanowią one podstawę prawną nabycia w drodze zasiedzenia przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści[ą] służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa”, są niezgodne z art. 64 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1, art. 21 ust. 1 i art. 2 Konstytucji.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą:

Skarżący są właścicielami nieruchomości, na której posadowiona jest naziemna linia elektroenergetyczna średniego napięcia wraz z jednym słupem. Złożyli oni w związku z tym wniosek do sądu rejonowego o ustanowienie służebności przesyłu na tej nieruchomości. Przedsiębiorstwo energetyczne, będące właścicielem linii elektroenergetycznej, podniosło zarzut zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na podstawie art. 292 w związku z art. 172 i art. 285 § 1 i 2 k.c., który został uwzględniony przez sąd rejonowy. Od rozstrzygnięcia sądu rejonowego skarżący złożyli apelację, która postanowieniem sądu okręgowego została oddalona. Sąd okręgowy w całości zaaprobował pogląd sądu rejonowego dotyczący nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu przez przedsiębiorstwo. Postanowienie sądu okręgowego, które jest prawomocne i nie przysługuje na nie środek odwoławczy, zostało wskazane przez skarżących jako ostateczne rozstrzygnięcie o ich prawach i wolnościach.

1.2. Uzasadniając zarzuty sformułowane w skardze, skarżący wskazali, że w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, zapoczątkowanego uchwałą z 17 stycznia 2003 r., sygn. akt III CZP 79/02, zaaprobowanego następnie przez sądy powszechne, w tym sądy orzekające w ich sprawie, przed ustawowym ustanowieniem służebności przesyłu (art. 305¹-305⁴ k.c.) dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa przesyłowego. Zdaniem skarżących, wykładnia ta ma w istocie charakter prawotwórczy i jako taka jest niedopuszczalna ze względu na zasadę zamkniętego katalogu ograniczonych praw rzeczowych. Aprobata poglądu przyjętego przez sąd okręgowy orzekający w sprawie skarżących skutkowałaby uznaniem, że na nieruchomości skarżących funkcjonuje służebność, która nie jest ujęta w żadnym z przepisów prawa. W ocenie skarżących, nie ulega żadnej wątpliwości, że służebność przesyłu jest odrębnym od służebności gruntowej rodzajem służebności, w związku z czym w obecnym stanie prawnym nie ma żadnych podstaw dla aprobaty stanowiska Sądu Najwyższego, które przed wejściem w życie przepisów o służebności przesyłu judykatura aprobowwała ze względów pragmatycznych. Nie do zaakceptowania jest pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym nabycie w drodze zasiedzenia przez posiadacza służebności o treści służebności przesyłu jest usprawiedliwione ochroną porządku prawnego. Interpretacja sądowa jest bowiem jednostronna, tj. na korzyść wyłącznie przedsiębiorstwa przesyłowego. Pozwala na nabycie w drodze zasiedzenia prawa na cudzej własności bez rekompensaty dla właścicieli.

Odnosząc się do powołanych w skardze wzorców kontroli oraz uzasadniając, w jaki sposób zakwestionowana norma narusza konstytucyjne prawa i wolności, skarżący odwołali się do uzasadnienia pytania prawnego Sądu Okręgowego w Wrocławiu (w postępowaniu przed Trybunałem sygn. P 28/13) i przywołali *in extenso* argumentację pytającego sądu.

2. W postanowieniu z 15 stycznia 2025 r., sygn. Ts 143/23 (OTK ZU B/2025, poz. 144), Trybunał Konstytucyjny postanowił nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

3. W piśmie z 3 marca 2025 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu.

4. W piśmie z 24 lipca 2025 r. Prokurator Generalny poinformował o braku „uzasadnienia do udziału Prokuratora Generalnego w postępowaniu w sprawie o sygnaturze SK 16/25”.

5. Do dnia wydania niniejszego orzeczenia Sejm Rzeczypospolitej Polskiej nie zajął stanowiska w sprawie, pomimo prawidłowego zawiadomienia o tym obowiązku.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną na każdym etapie – aż do wydania orzeczenia kończącego postępowanie – Trybunał Konstytucyjny bada, czy nie zachodzi którakolwiek z ujemnych przesłanek procesowych, pociągająca za sobą obligatoryjne umorzenie postępowania. Dotyczy to wszelkich kwestii wstępnych, jak również przesłanek formalnych, wspólnych dla kontroli inicjowanej w trybie skargi konstytucyjnej, wniosku lub pytania prawnego. Merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności (zob. np. postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29 i powołane tam orzecznictwo). Podkreślić również należy, że Trybunał nie jest związany postanowieniem o nadaniu skardze dalszego biegu wydanym na etapie wstępnej kontroli (zob. np. wyrok pełnego składu TK z 25 września 2019 r., sygn. SK 31/16, OTK ZU A/2019, poz. 53 oraz postanowienie TK z 17 października 2023 r., sygn. SK 27/22, OTK ZU A/2023, poz. 77 i powołane tam orzecznictwo).

Mając powyższe na uwadze, Trybunał rozpoczął analizę skargi konstytucyjnej R.Z. i T.Z. (dalej: skarżący) od zbadania, czy nie zachodzą przeszkody w jej merytorycznym rozpoznaniu.

2. Przedmiotem kontroli skarżący uczynili art. 292 w związku z art. 172 oraz art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm.; dalej: k.c.) w zakresie, w jakim „stanowią one podstawę prawną nabycia w drodze zasiedzenia przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści[a] służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa”.

Zarzuty skarżących nie dotyczą treści zakwestionowanych przepisów, lecz zostały skierowane przeciwko ich wykładni, ukształtowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, zgodnie z którą dopuszczalne jest nabycie przez przedsiębiorstwo przesyłowe w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., tj. przed ustawowym ustanowieniem służebności przesyłu. Zdaniem skarżących, wykładnia taka jest niedopuszczalna, albowiem w istocie ma charakter prawotwórczy, gdyż prowadzi do wykreowania bez podstawy w ustawie ograniczonego prawa rzeczowego, co jest sprzeczne z zasadą zamkniętego katalogu praw rzeczowych. Przyjęta wykładnia, w ocenie skarżących, narusza zasadę ochrony prawa własności, nie spełnia formalnej przesłanki ograniczenia prawa własności wskazanej w art. 64 ust. 3 Konstytucji, nie czyni zadość przesłance proporcjonalności *sensu stricto* wynikającej z art. 31 ust. 3 Konstytucji, a także godzi w zasadę równości (art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji). Budzi również wątpliwości z perspektywy zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji).

3. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, kwestionowanie wykładni przepisów prawnych (należącej, podobnie jak, np. ustalanie stanów faktycznych, do stosowania prawa) nie jest objęte kognicją Trybunału. Jeżeli jednak określony sposób rozumienia przepisu ustawy utrwalił się już w sposób oczywisty, a przede wszystkim jeżeli znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, to należy uznać, że przepis ten – w praktyce stosowania – nabrał takiej właśnie treści, jaką odczytują z nich sądy mające najwyższy autorytet w Polsce. W tym sensie kognicji Trybunału podlega przepis, ale w określonej interpretacji. Kontrola zgodności z Konstytucją jest zatem dopuszczalna w stosunku do takiej treści przepisu, jaką uzyskał on

w wyniku „jednolitej, powszechnej i stałej” wykładni sądowej (zob. wyroki TK z: 28 stycznia 2003 r., sygn. SK 37/01, OTK ZU nr 1/A/2003, poz. 3; 9 czerwca 2003 r., sygn. SK 12/03, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 51; 28 października 2003 r., sygn. P 3/03, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 82; 24 czerwca 2008 r., sygn. SK 16/06, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 85; 18 kwietnia 2018 r., sygn. K 52/16, OTK ZU A/2018, poz. 28; postanowienie TK z 17 maja 2017 r., sygn. SK 38/15, OTK ZU A/2017, poz. 39).

W niniejszej sprawie skarżący podnieśli, że zastosowana przez orzekających w ich sprawie sąd okręgowy wykładnia art. 292 w związku z art. 172 oraz art. 285 § 1 i 2 k.c., dopuszczająca zasiedzenie przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa, oparta jest na jednolitej i ugruntowanej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, który, poczynawszy od uchwały z 8 kwietnia 2014 r., sygn. akt III CZP 87/13, konsekwentnie podtrzymuje pogląd o dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu.

4. Problem dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu był już przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego. W wydanym w pełnym składzie wyroku z 2 grudnia 2025 r., sygn. P 10/16 (OTK ZU A/2026, poz. 1), Trybunał orzekł, że art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c., rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Orzekając w sprawie o sygn. P 10/16, Trybunał podzielił poglądy pytających sądów o istnieniu trwałej, jednolitej i powszechnej wykładni zakwestionowanych przepisów. Tym samym uznał, że kontrola zgodności z Konstytucją tej wykładni mieści się w jego kompetencjach (por. jednak pogląd przeciwny, wyrażony w zdaniu odrębnym sędziego W. Sycha i zdaniu odrębnym sędziego R. Wojciechowskiego, złożonych do wyroku o sygn. P 10/16). Trybunał orzekający w niniejszej sprawie jest związany poglądem wyrażonym przez Trybunał w wyroku wydanym w pełnym składzie, co znaczy, że twierdzenie skarżących o istnieniu jednolitej linii orzeczniczej, zgodnie z którą możliwe było zasiedzenie służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. – jako potwierdzone w orzecznictwie Trybunału – zasługiwało na uwzględnienie.

W uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. P 10/16 Trybunał wskazał, że niezgodność z Konstytucją art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. polegała nie na tym, że ich dosłowna treść sprzeczna jest z przepisami Konstytucji, lecz na tym, iż dawały one podstawę interpretacji prowadzącej do wykreowania nowej instytucji prawa rzeczowego – służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, a w konsekwencji możliwości jej zasiedzenia. Prawotwórcza wykładnia Sądu Najwyższego, wbrew zasadzie *numerus clausus* praw rzeczowych, doprowadziła do wprowadzenia do systemu prawa rzeczowego nowego rodzaju służebności gruntowej, odbiegającej w swej konstrukcji od klasycznej służebności gruntowej. Wyprowadzona w orzecznictwie sądowym norma powodowała daleko idące ograniczenie prawa własności, naruszające standardy konstytucyjne. W świetle Konstytucji podstawą takiego ograniczenia nie może być nawet najlepiej uzasadniona funkcjonalnie wykładnia (prawotwórcza), lecz wyraźny przepis ustawy. Stwierdzenie przez Trybunał, że nie było możliwe posiadanie służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przed datą wejścia w życie przepisów regulujących tę instytucję (tj. przed 3 sierpnia 2008 r.), pociągało za sobą niedopuszczalność zasiedzenia tego rodzaju prawa w tym czasie.

5. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, w sytuacji, gdy zaskarżony przepis był już wcześniej przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału oraz gdy postę-

powanie zostało zainicjowane przez ten sam podmiot, zachodzi niedopuszczalność wydania orzeczenia ze względu na powagę rzeczy osądzonej (zasadę *res iudicata*; zob. np. postanowienie z 18 lipca 2011 r., sygn. SK 5/11, OTK ZU nr 6/A/2011, poz. 66). Jeżeli natomiast ten sam przepis został już wcześniej zakwestionowany przez inny podmiot w oparciu o te same zarzuty niezgodności z Konstytucją (a zatem w sytuacji wyłącznie tożsamości przedmiotowej), zastosowanie ma zasada *ne bis in idem*, czyli zakaz ponownego orzekania o tym samym (w tej samej sprawie). Jak przyjmuje Trybunał Konstytucyjny, brak podstaw do przyjęcia powagi rzeczy osądzonej nie znaczy, że uprzednie rozpoznanie sprawy zgodności z Konstytucją określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów może być uznane za prawnie obojętne. Instytucją wykształconą w orzecznictwie Trybunału i doktrynie prawnej, w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku orzeczenia ostatecznego jako formalnie prawomocnego, jest zasada *ne bis in idem* (zob. np. postanowienia z: 11 grudnia 2019 r., sygn. SK 11/19, OTK ZU A/2019, poz. 72; 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 80/19, OTK ZU A/2020, poz. 72; 14 grudnia 2022 r., sygn. SK 32/21, OTK ZU A/2023, poz. 7). Trybunał Konstytucyjny, co do zasady, przyjmuje, że zaistnienie przesłanki *ne bis in idem* powoduje konieczność umorzenia postępowania z uwagi na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

Mając zatem na uwadze, że w wyroku o sygn. P 10/16 dokonano już oceny zgodności art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji, Trybunał rozważył, czy w niniejszej sprawie zaszała ujemna przesłanka procesowa w postaci zakazu ponownego orzekania o tym samym (*ne bis in idem*).

6. Zestawiając przedmiot kontroli oraz treść zarzutów w niniejszej sprawie z przedmiotem kontroli oraz treścią zarzutów w sprawie o sygn. P 10/16, Trybunał stwierdził wystąpienie przesłanki *ne bis in idem*. Nie ulega wątpliwości, że przedmiotem kontroli w sprawie o sygn. P 10/16 były te same przepisy, które wskazali skarżący, a więc art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. Co prawda w niniejszej sprawie powołano związkowo także art. 172 k.c., określający przesłanki nabycia własności nieruchomości wskutek zasiedzenia, jednakże nie zmieniło to treści normatywnej przedmiotu kontroli w stosunku do przedmiotu kontroli w sprawie o sygn. P 10/16. Kluczowe znaczenie w obydwu sprawach, w związku ze sformułowanymi zarzutami, miała bowiem kwestia samej dopuszczalności nabycia przez przedsiębiorstwo przesyłowe lub Skarb Państwa w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, a nie przesłanek jej nabycia. Odnośnie do tożsamości wzorców kontroli, należało zauważyć, że w niniejszej sprawie skarżący wskazali jako wzorzec także art. 32 ust. 1 Konstytucji, który nie był wzorcem w sprawie o sygn. P 10/16. Niemniej, orzeczenie o niezgodności przedmiotu kontroli z jakimkolwiek wzorcem sprawia, że kolejna ocena tego przedmiotu z innym wzorcem jest pozbawiona racji, cel zaś kontroli konstytucyjnej w postaci derogacji zakwestionowanej normy został osiągnięty (zob. postanowienie TK z 16 grudnia 2025 r., sygn. SK 106/22, OTK ZU A/2026, poz. 9).

7. Reasumując, sformułowane w niniejszej skardze zarzuty były tożsame z zarzutami sformułowanymi w sprawie o sygn. P 10/16, wskutek zaś wyroku Trybunału w tamtej sprawie utraciła moc obowiązującą norma zakwestionowana w sprawie niniejszej. Tym samym zaktualizowała się ujemna przesłanka procesowa *ne bis in idem*, obligująca Trybunał do umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK ze względu na zbędność wydania wyroku.

W sprawie, w związku z którą skarżący wnieśli skargę, została zastosowana norma derogowana przez Trybunał w wyroku o sygn. P 10/16, co znaczy, że przysługuje im z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji prawo wznowienia postępowania.